

مجموعه مقالات همایش جغرافیای تاریخی

نخستین همایش گروه جغرافیای تاریخی جهان اسلام

جلد دوم

پژوهشکده تاریخ اسلام

گروه جغرافیای تاریخی پژوهشکده تاریخ اسلام

دبیر علمی همایش: دکتر محمدتقی رهنمایی

پژوهشکده تاریخ اسلام

مجموعه مقالات همایش جغرافیای تاریخی
نخستین همایش گروه جغرافیای تاریخی جهان اسلام (جلد دوم)

مؤلف: جمعی از نویسندگان و
گروه جغرافیای تاریخی پژوهشکده تاریخ اسلام

دبیر علمی همایش: محمدتقی رهنمایی

ناشر: پژوهشکده تاریخ اسلام

مدیر نشر و دبیر اجرایی همایش: خلیل قویدل

چاپ اول: ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۰۰۰

چاپ و صحافی: چاپ تقویم

ردیف انتشار: ۷۰

قیمت دوره: ۸۵۰۰۰ تومان

کلیه حقوق برای پژوهشکده تاریخ اسلام محفوظ است

خیابان ولیعصر (عج)، خیابان شهید بهشتی، پور، خیابان رستگاران، شهرور شرقی، شماره ۹

تلفن: ۰۲۱-۸۵۷۶۸۶۱ - ۳ - ۸۸۶۷۶۸۶۰

web: www.pta.ac.ir

سرشناسه:
عنوان و نام پدیدآور:
همایش ملی جغرافیای تاریخی جهان اسلام (جلد دوم): تهران: ۱۳۹۶
مجموعه مقالات همایش جغرافیای تاریخی نخستین همایش گروه جغرافیای تاریخی جهان اسلام، پژوهشکده تاریخ اسلام، همایش محمدتقی رهنمایی.

مشخصات نشر:
مشخصات ظاهری:
شابک:
تهران: پژوهشکده تاریخ اسلام، انتشارات، ۳۹۶
۲ ج.: مصور، جدول، نمودار.
۸۵۰۰۰ ریال: دوره: ۲- 978-600-7398-43-2 ج. ۱
978-600-7398-41-8 ج. ۲، 5- 978-600-7398-42-5 ج. ۳

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا
یادداشت: کتابنامه.

موضوع:
موضوع:
جغرافیای تاریخی -- کنگره‌ها
Historical geography -- Congresses

موضوع:
موضوع:
ایران -- جغرافیای تاریخی -- کنگره‌ها
کشورهای اسلامی -- جغرافیای تاریخی -- کنگره‌ها

شناسه افزوده:
شناسه افزوده:
رهنمایی، محمدتقی، ۱۳۲۳-
پژوهشکده تاریخ اسلام. گروه جغرافیای تاریخی جهان اسلام

رده‌بندی کنگره:
رده‌بندی دیویی:
۱۳۹۶/۵۸ G1۴۱
۹۱۱

شماره کتابشناسی ملی: ۴۷۰۲۳۶۵

سخن اول

تاریخ هر امت و سبب معجزه، بیانگر فرهنگ و تمدن آن است. به همین دلیل، علم تاریخ در میان علوم، جایگاهی ویژه یافته است. ساحت اسلامی به عنوان یک امت جهانی، دارای چهارده قرن سابقه تاریخی با ابعاد و عناصری ارزشمند و بدون ابهام است. اهمیت این پیشینه تاریخی و ابعاد گوناگون آن، مانند فرهنگ، تمدن، علم، اخلاق، فلسفه و هنر و نقش بی‌بدیل آن در تمدن جهان معاصر، تلاش گسترده دانشگاه‌ها و دانشمندان غربی را نیز در راه تحقیق و مطالعه این تاریخ عظیم برانگیخته است؛ تا بدان پایه که معتبرترین مجلات و معارف پژوهشی در حوزه‌های گوناگون تاریخ اسلام را در مراکز علمی غرب می‌توان سراغ گرفت.

به‌رغم توجه ویژه پژوهشگاه‌های دنیای غرب به اسلام، به‌دست ناتوانی ذاتی آنها از شناخت اسلام ناب و حقیقی - به دلیل عدم دسترسی مستقیم و به دور رجوع به منابع اصیل، و لاجرم اطلاع محدود پژوهشگران از زمینه‌ها و پیرزمینه‌های یک تحقیق علمی - همه آغاز حرکتی اساسی و همه جانبه از سوی دانشمندان اسلامی به منظور تصحیح و تکمیل تلاش‌های گذشته ضروری است. اگر این حرکت، گسترده، غنی و متکی بر پیشرفته‌ترین روش‌های پژوهشی آغاز شود، بی‌شک تغییرات بنیادی در مسیر این گونه مطالعات در پژوهشگاه‌های مهم دنیا در زمینه تاریخ اسلام و مسائل مختلف آن دور از دسترس نخواهد بود.

هدف اساسی از تأسیس پژوهشکده تاریخ اسلام - که هم اکنون در آغاز راه است - گام زدن در راه تحقق این آرمان می‌باشد. این پژوهشکده با همت و پیگیری استادان ارزشمند تاریخ اسلام و

رشته‌های پیوسته به آن، آغاز به کار کرده و برای نیل به اهداف مقدس خود، آماده همکاری با همه کسانی است که به این اهداف ایمان دارند. از این رو، پاسخگویی به هزاران پرسش را که در خلال مطالعه ۱۴ قرن تاریخ اسلام مورد توجه خواننده و به خصوص پژوهشگران قرار می‌گیرد، و جبهه همت خود قرار داده است. تحقق این مهم با روش‌های گوناگون دنبال می‌شود، که نشر آثار پژوهشی استادان و کارشناسان - به صورت تألیف و یا ترجمه - مانند اثر حاضر، از جمله آنهاست. البته برنامه‌هایی همچون تشکیل کارگاه‌های تخصصی، نشست‌های علمی تخصصی و حمایت از پروژه‌های پژوهشی مورد نیاز، نیز برای تحقق هدف یاد شده در حال پیگیری و اجراست که ضرورت دارد کیفیت و کمیت آنها افزایش یابد.

این مرکز، هم‌اکنون با شش گروه علمی و زیر نظر شورای علمی فعالیت می‌کند، که ان‌شاءالله به زودی تعداد آنها به دو برابر افزایش خواهد یافت. از جمله اقدامات کم سابقه پژوهشکده، تأسیس دانشنامه جغرافیای تاریخ جهان اسلام است که بزودی اولین مجلد آن عرضه خواهد شد. این دانشنامه با ریاست دکتر استادان در هفت گروه علمی مشغول فعالیت است و هزاران مدخل را - تاکنون - همراه با منابع اصلی آن در با گاه اینترنتی عرضه کرده است تا دسترسی محققان به منابع را آسان کند.

پژوهشکده تاریخ اسلام به وسیله پایگاه اینترنتی خود با همه پژوهشگران و علاقه‌مندان به مطالعه در سراسر جهان پیوند برقرار می‌کند. این پایگاه، علاوه بر انعکاس همه فعالیت‌های این مرکز علمی، بازتاب‌دهنده فعالیت‌های علمی انجام شده توسط مراکز و اشخاص دیگر در این رشته است. با فعال شدن پایگاه مزبور، دسترسی پژوهندگان به مرکزی جامع و همه جانبه، که انعکاس‌دهنده همه آثار موجود در زمینه تاریخ اسلام باشد، میسر خواهد شد.

علاوه بر آن، هم‌اکنون کتابخانه تخصصی (حقیقی و مجازی) مال است و به تدریج فعال‌تر خواهد شد. از خداوند بزرگ، برای این تلاش و همه تلاشگران در راه حق و حقیقت، آرزوی موفقیت می‌کنم.

سیدهادی خامنه‌ای

رئیس پژوهشکده تاریخ اسلام

فهرست مطالب

محمد رضا سبحان

* خلیج فارس در آثار نقشه‌نگاران دوره مدرن و امروزی (از اواخر قرن هجدهم تا قرن بیستم میلادی) ۱۱

سیدرس سیدین بروجنی

* مکان‌یابی برخی از منزلگاه‌های ارتباطی فارس - اصفهان ۳۹

راضیه شمع قلعه دختر

* بررسی جغرافیای تاریخی سرزمین مکران ۶۷

مهناز شریفی، عین مترجم

* بررسی تأثیر عوامل زیست محیطی بر شکل‌گیری استقرارهای دشت خوزستان (مطالعه موردی بررسی باستان‌شناسی دشت شاه‌شاه، شوش و چغازنبیل) ۸۷

احمد صالحی کاخکی، طاهره شکر

* بررسی فراز و فرودهای شهر باستان اراک در عوامل مؤثر بر آن ۱۱۱

محمد شورمید

* مطالعاتی درباره جغرافیای تاریخی شهرستان رامهرمز ۱۲۵

سمیرا شیخ اکبری‌زاده، محسن حاج‌حسینی

* جغرافیای تاریخی «زه‌کلو» جازموریان بر اساس متون کهن سفرنامه‌ها ۱۴۳

احمد صالحی کاخکی

* نظری اجمالی بر جغرافیای تاریخی باخرز در خراسان رضوی ۱۵۹

نسرین طایفه قهرمانی

* پژوهش باستان‌شناختی در جایگاه ایالت استوئنه پارتیان در شمال خراسان ۱۷۵

نقی طبرسا، مهدی قربانی

* ارزش حقوقی نقشه‌های جغرافیایی در دعاوی سرزمینی از دیدگاه دیوان بین‌المللی دادگستری با تأکید بر جزایر سه‌گانه ایرانی ۱۹۷

نصرت‌خاتون علوی، حسن نوروزی

* جغرافیای تاریخی سرزمین سیستان ۲۱۳

بدرالسادات علیزاده مقدم، احترام شکریان

* نگرشی بر جغرافیای تاریخی بندر ریشهر از عهد باستان تا ورود اسلام ۲۳۱

محمد غفوری

* سیاست و حیات شهری در زرنگ: واکاوی علل فروپاشی پایتخت کهن سیستان ۲۵۳

زهره فنی

* مروری بر تحول موضوعی در جغرافیای انسانی معاصر ۲۸۵

مهدی فریور

* جای خالی «نقشه» در میراث ایران باستان ۳۹۷

ریحانه قادری

* جغرافیای تاریخی فلسطین ۳۰۹

صبح قنبری، صباح خسروی زاده

* خاک بردار از یک شهر فراموش شده: «جغرافیای تاریخی شهر زهاب» ۳۳۵

اعظم کاتانی

* جغرافیای تاریخی شیخانبر، بستر شکوفایی آرامگاه شیخ زاهد گیلانی ۳۵۷

مهدی کاظم پور کریم حاجی زاده

* بررسی تطبیقی دهان و اسناد تاریخی جهت تبیین راه‌های مواصلاتی و بازرگانی خراسان بزرگ از قرن سوم تا هفتم هجری ۳۷۳

احمد کامرانی فر، زهرا حبیب‌الله

* جغرافیای تاریخی سرزمین تور ۳۹۳

حسن کریمیان، زینب تیموری شاد

* مکان‌یابی شهرهای باستانی با اتکاء به منبع جغرافیایی: پهن: مطالعه موردی: شاپورخواست ۴۱۳

عبدالرضا کلمرزی

* فراز و نشیب شهرهای ایالت کرمان در دوره سلجوقیان بر اساس نظریه جغرافیای شهری مقدسی ۴۲۷

قربانعلی کنارودی

* اهمیت هرمز در اقتصاد و تجارت عهد مغول ۴۵۱

علی نجم اورک مرادی، علی سعیدی، علی‌عسکر نجم اورک

* واکاوی جغرافیای تاریخی شهر اهواز (از آغاز تا قرن هشتم هجری) ۴۶۹

علیرضا ملاتی توانی

* جغرافیای تاریخی چیست؟ قلمرو، موضوع و روش ۴۹۱

مهرداد ملکزاده

* رویکرد جغرافیایی به تاریخ ماد ۵۲۵

فهیمة موسوی، لیلای جلال‌آبادی، سیدحسین عبداللہی برایی

* تأثیر موقعیت جغرافیایی، در شکل‌گیری شهر و شهرنشینی در ایران (از پیدایش تا دوره هخامنشی) ۵۴۹

فیروز مهجور

* جغرافیای تاریخی و فرهنگی نیشابور ۵۶۷

سیدفضل‌الله میردهقان اشکنری

* جغرافیای تاریخی دشت یزد- اردکان از دوران پیش از تاریخ تا پایان دوره قاجار بر اساس اسناد مکتوب و داده‌های باستان‌شناسی ۵۸۳

وریا میرزایی، حسین قرچانلو

* بررسی آثار معماری راه جنوبی ابریشم از اهواز تا چین ۶۰۷

زهره میرزایی، داوود احمدی

* نقش تنوعات مذهبی و فکری در چشم‌انداز فرهنگی ری (قرن‌های چهار تا شش هجری قمری) ۶۳۷

نگین میری

* جغرافیای تاریخی رودخانه‌های فارس ۶۵۵

رضا نوری شاهی، علی بحرانی‌پور

* شهرنوشته مشکویه: از خوانش متن تا عرصه‌های فرامنی ۶۷۳

کمال‌الدین نیکنام، رضا قاسمی، رضوان رضایی

* بررسی جغرافیا تاریخی ادارات غربی سلوکیان و اشکانیان بر اساس مطالعه بایگانی‌های اداری و اثرمهرها ۶۹۱

مژگان هادی‌پور

* بررسی تأثیرات جغرافیایی بر معیشت زندگی ساکنان دره خرم‌آباد ۷۰۵

امیرهاشم پورماقی، یعقوب ابراهیمی، لیلا نورمفلا

* اهمیت شهر چالوس در مطالعات جغرافیای تاریخی ایران ۷۳۳

حسن هاشمی روح‌آباد

* جغرافیای تاریخی قهستان ۷۶۱

یاسمن یاری

* جغرافیای تاریخی رودخانه سند ۷۸۵

مجید یاسوری، مریم سجودی

* مفاهیم و رویکردها در جغرافیای تاریخی ۷۹۹